שָׁתִיק רַב, ולא שהסכים לדבריהם, אלא שלא חש להם (בעל המאור; ריטב"א. וראה רמב"ן במלחמות).

רַבִּי סִימוֹן וְכוּ' עוֹשֶׂה לוֹ טֶפַח שׁוֹחֵק וּמַעֲמִידוֹ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה וְכוּ' כְּלָבוּד דָּמֵי, וכאילו יש מחיצה של ארבעה טפחים, ונמצא שיש כאן רוב דופן של סוכה קטנה [ראה להלן עמ' 197 ציור ע] (רש"י; רא"ה). ודוקא בטפח שוחק, שבצירוף דין 'לבוד' יש מחיצה באורך ארבעה טפחים, אבל לא די בטפח שאינו שוחק בפחות משלשה סמוך לדופן, אף על פי שבצירוף דין 'לבוד' יש מחיצה של קרוב לארבעה טפחים שהוא שיעור רוב דופן, משום שמחיצה שאורכה פחות מארבעה טפחים אינה נחשבת מחיצה (תוס' רבינו פרץ; ר"ן; תוס' רא"ש. וראה ריטב"א). ויש שפירש, שלא אמרו טפח שוחק אלא לרווחא דמילתא, כדי שיהיה רוב דופן בשיעור ניכר, אבל בדיעבד די בטפח שאינו שוחק, שמדין 'לבוד' נמצא שיש רוב דופן (מאירי).

ומדאורייתא די בדופן בשיעור טפח, ומה שהצריך טפח שוחק ולבוד, אינו אלא מדרבנן (תוס' להלן ע"ב ד"ה סיכך). ויש שסובר, שדין זה הוא מדאורייתא (פמ"ג תרל משב"ז ב, בדעת הר"ן. וראה ביאה"ל שם, ב ד"ה ויעשה, שדחה דבריו, וכתב שהפמ"ג עצמו חזר בו) [וההלכה למשה מסיני שלדופן שלישית די בטפח, עניינה שצריך טפח שלם בלי דין לבוד, אלא שבנוסף צריך שיחד עם אותו טפח תהיה בדופן שלישית מחיצה של ארבעה טפחים, ולמחיצה זו מועיל לבוד (ראה ביאור הגר"א או"ח תרל, יב. וראה ביאורנו להלן ד"ה ובלבד, שלדעת הפמ"ג מחיצות של לבוד בארבע רוחות מועילות מדאורייתא)].

אָמַר רַב יְהוּדָה וְכוּ' וְאוֹתוֹ טֶפַח מַעֲמִידוֹ לְכָל רוּחַ שֶׁיִּרְצֶה, סמוך לאחד מראשי הדפנות [ראה להלן עמ' 197 ציור עא] (רש"י). ומה שאמרו [בברייתא לעיל (ו, ב)] שדפנות הסוכה צריכות להיות 'שתים כהלכתן', היינו שצריכות להיות באורך שבעה טפחים, שזהו שיעור סוכה, אבל אינן צריכות להיות סמוכות זו לזו, ויכולות להיות זו כנגד זו (ר"ן שם).

רַבִּי סִימוֹן וְכוּ' עוֹשֶׂה לוֹ פֵּס אַרְבָּעָה וּמַשֶּׁהוּ וְכוּ', ועל ידי לבוד יש דופן שבעה טפחים [ראה להלן עמ' 197 ציור עב] (רש"י). ולדעתו מה שאמרו שדפנות הסוכה צריכות להיות 'שתים כהלכתן', נאמרו בזה שני דינים, שהדפנות יהיו באורך שבעה טפחים, וגם שיהיו 'עריבן', כלומר, סמוכות זו לזו, ולכן בסוכה העשויה כמבוי צריך להוסיף פס ארבעה ומשהו, כדי שיהיו שתי דפנות סמוכות זו לזו (ר"ן לעיל ו, ב. וראה רי"ף ורא"ש א, ו, שגרסו בגמ' להלן 'שתי דפנות דעריבן').

ודוקא פס ארבעה ומשהו, אבל אי אפשר להעמיד טפח שוחק בין שתי הדפנות באמצע, בפחות משלשה לדופן זו ובפחות משלשה לדופן זו, הואיל ואין בזה שיעור ראוי [-חשוב] (ר"ן לקמן טז, ב. וראה ריטב"א כאן, ובהגהות במהדו' מוסד הרב קוק). ויש שסובר, שאכן בסוכה שאין בה יותר משבעה טפחים, אפשר לתת טפח שוחק באמצע, ובסוגייתנו מדובר בסוכה גדולה שיש יותר משבעה טפחים בין הדפנות העשויות כמבוי, ואם יעמיד טפח שוחק בפחות משלשה לדופן האחת, יהיה יותר משלשה ממנו לדופן שכנגדה (בעל העיטור הל' סוכה).

וסוכה שיש לה דופן אחת שלימה, ופס ארבעה ומשהו בפחות משלשה סמוך לה, וברוח שכנגדה יש רק דופן טפח [כדין 'שלישית טפח'], יש שסוברים שכשירה (תוס' לקמן טז, ב ד"ה בפחות, וריטב"א שם, ופי' שבאופן זה מדובר בגמ' שם), שעל ידי הפס ארבעה ומשהו עם הלבוד נחשב שיש לסוכה שתי דפנות סמוכות זו לזו, ודינה כסוכה שיש לה שתי דפנות שלמות סמוכות זו לזו, שברוח שלישית די בדופן טפח (שיעורי רבי אליהו ברוך). ויש שסובר, שהסוכה אינה כשירה באופן זה, אלא צריך שיתן דופן שלימה ברוח שכנגדה, ופס ארבעה ומשהו בפחות משלשה ברוח האמצעית (חזו"א או"ח עה, יא, בדעת הר"ן שם, ופי' שבאופן זה מדובר בגמ' שם. אמנם הפמ"ג תרל א"א בפתיחה, וכן שם, ג נקט, שהר"ן מודה לתוס' והריטב"א), שהפס ארבעה ומשהו עם הלבוד אינו מועיל לדין 'שתים כהלכתן' שצריך שתי דפנות בשיעור שבעה, ומועיל רק לדין 'עריבן' שצריך שיהו שתי הדפנות שבעה סמוכות זו לזו, וזה על ידי הפס ארבעה ומשהו שבאמצען (אור לישרים [להגר"א קלרמן] ו, ג, וראה שם עוד בזה; שיעורי רבי אליהו ברוך).

אָמַר רָבָא וְאֵינָהּ נִתֶּרֶת אֶלָּא בְּצוּרַת הַפֶּתַח - מה ששנינו [בברייתא לעיל (ו, ב)] שבדופן שלישית די בטפח, אותו טפח צריך לעשות ממנו צורת הפתח, שנותן חצי טפח ממנו בצד הדופן, וחצי טפח כנגדו בסוף הרוח, וקנה על גביהם, ועל ידי זה נחשב כאילו כל הדופן סתומה [ראה להלן עמ' 198 ציור עג] (רש"י; תוס' ד"ה ואינה), ורבא קיבל כן מרבותיו (רא"ש א, ו), ודין זה הוא מדרבנן (ב"ח או"ח תרל, ג; שפת אמת לעיל ו, ב). ואף שבכל צורת הפתח די בקנה משהו מכאן ומכאן, בסוכה החמירו, שצריך בה מחיצות הניכרות (תוס' שם).

והטעם שצריך צורת הפתח, שכל דפנות הסוכה צריכות להיות סתומות, וצורת הפתח נחשבת כסתימה בכל דיני התורה, אלא שמלבד הסתימה, צריך שתהיה 'דופן' ממש, ולזה לא מועיל צורת הפתח, ובדופן שלישית די שתהיה דופן ממש בשיעור טפח, ולכן נותן חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן, ודין זה אינו מדיני צורת הפתח, אלא מדיני הדופן (חי' רי"ז הלוי סוכה. והוסיף, שזהו הביאור גם בלישנא השלישית להלן. ובדבריו מבואר שצריך צורת הפתח מדאורייתא, וראה ביאורנו לעיל בסמוך בשם הב"ח והשפת אמת).

ובסוכה גדולה שרוח שלישית שלה ארוכה יותר משבעה טפחים, יש שסוברים שצריך לעשות צורת הפתח בכל הרוח, עד כנגד הקצה של הדופן שכנגדה [ואם יעשה צורת הפתח באורך שבעה טפחים בלבד, הסוכה תהיה כשרה רק עד סוף צורת הפתח] (לבוש או"ח תרל, ב; חזו"א או"ח עה, ח). ויש שסובר שגם בסוכה זו די בצורת הפתח באורך שבעה טפחים להכשיר את כל הרוח, כשם שאם עשה דופן גמורה של שבעה טפחים, כל הרוח כשרה (שעה"צ שם, ב. וראה גם שבט הלוי א, קסט, שהביא שהראשונים נחלקו בדין זה. וראה עוד ביאורנו להלן ד"ה שהשבת, בשם הריטב"א).

אִיכָּא דְּאָמְרִי אָמַר רָבָא וְנִתֶּרֶת נַמִּי בְּצוּרַת הַפֶּתַח - אפשר להכשיר את הסוכה על ידי טפח שוחק בסמוך לדופן פחות משלשה טפחים [כדעת רבי סימון וכו' לעיל], ואפשר להכשירה באופן נוסף, על ידי צורת הפתח, בקנה משהו מכאן ומכאן וקנה על גביהם (רש"י; רא"ש א, ו). והברייתא [לעיל (ו, ב)] לא הזכירה צורת הפתח, שכיון שטפח מועיל, כל שכן שצורת הפתח מועילה, שנחשבת מחיצה גם לענין שבת וכלאים (רא"ש שם). ויש שפירש, שגם כשעושה צורת הפתח צריך דופן טפח, אלא שאם עושה דופן טפח לבד, צריך שיהיה טפח שוחק בסמוך לדופן פחות משלשה טפחים, ואם עושה צורת הפתח, יכול לתת את הדופן טפח בסמוך לאחת משתי הדפנות (ריטב"א).

המשך במילואים עמ' 119